

Doel: een eenvormig Europees kwalificatiekader

Een onderzoek naar het professionele profiel in tien EU-landen

Pamela Oberhümer en Inge Schreyer analyseren de verschillende Europese benaderingen van de opleiding en structuur van personeel in voorzieningen voor jonge kinderen

DOOR PAMELA OBERHÜMER EN INGE SCHREYER

- Het recente OECD-rapport over voorzieningen voor jonge kinderen in 20 landen omschreef het personeel als 'essentieel voor de kwaliteit van deze voorzieningen'. De Barcelona-doelstellingen van 2002 refereerden niet aan de kwalificatievereisten van het personeel, maar hadden het enkel over een uitbreiding van het aantal plaatsen in de voorzieningen. Het was pas in maart 2007 dat een 'kwalitatieve' uitbreiding ter sprake kwam tijdens een vergadering van Europese ministers van Onderwijs in Heidelberg. In hun slottekst hechtten de ministers 'vooral aandacht aan de kwaliteit van de opleiding van medewerkers in voorzieningen en aan de verdere ontwikkeling van de curricula'. Daarnaast onderstreepten ze het belang van goed opgeleid personeel en fondsen in deze context¹.

Tot nu toe hebben weinig onderzoeken melding gemaakt van een professioneel onderbouwde opleiding voor medewerkers in voorzieningen voor jonge kinderen in Europa. Wie werkt er eigenlijk in deze sector? Wat zijn de vereisten als je er wilt werken? En verandert het professionele profiel vandaag? Het Seepro-project² aan de State Institute of Early Childhood Research (IFP) in München wil een antwoord bieden op deze vragen. Het project wordt gefinancierd door het Duitse ministerie van Gezin en Jeugdzaken. Bijzondere aandacht gaat naar het professionele profiel in de nieuwe EU-lidstaten: Bulgarije, Cyprus, Tsjechië, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Roemenië, Slovakije en Slovenië. De opzet van het project

bouwt verder op een vroeger IFP-onderzoek in vijftien Europese landen, en actualiseert met een de database voor deze landen³.

In de meeste landen is men het erover eens dat in voorzieningen voor kinderen die nog niet schoolplichtig zijn, leidinggevenden minstens een pedagogische, universitaire (bachelor- of master)opleiding genoten moeten hebben. Daarom worden nu in heel wat landen nieuwe opleidingen ontwikkeld, of worden de bestaande opleidingen geherstructureerd volgens het Bologna-akkoord. Dat moet tot een eenvormig Europees kwalificatiekader leiden in 2010. In alsmear meer landen (zoals Bulgarije, Roemenië, Slovakije) zijn er nu ook postgraduatanten in opvoeding van jonge kinderen beschikbaar. In Oostenrijk, Tsjechië, Duitsland, Malta en Slovakije is er nog geen politieke beslissing genomen om het huidige opleidingsniveau in die sector te verbeteren. Toch staat het thema er intussen wel op de agenda en worden er initiatieven in die richting genomen. Dit is vooral het geval in Duitsland en Slovakije.

Opleidingseisen

Maar de vereisten om met de allerjongsten – tussen nul en drie tot vier jaar – te werken, vertellen een heel ander verhaal. Hier is er geen zichtbare Europese overeenkomst. In de noordelijke en Baltische EU-lidstaten en in Slovenië is een zwaarder opleidingstraject vereist voor iedereen die met jonge kinderen werkt, vanaf hun geboorte tot aan de schoolplichtige leeftijd.

Deze aanpak weerspiegelt de geïntegreerde administratieve structuren binnen de voorzieningen voor jonge kinderen in deze landen. Maar in de meeste andere EU-landen is de situatie anders. Daar zijn de systemen voor kinderopvang en kleuterschool gesplitst, met ministeries die individueel verantwoordelijk zijn voor bepaalde leeftijdsgroepen. In de meeste gevallen leidt dit weer tot verschillende personeelsvereisten.

De tabel toont de basisopleiding voor opvoeders/leerkrachten/(bege)leid(st)ers in tien EU-lidstaten. Sommige ervan zijn reeds ingeburgerd, andere zijn relatief nieuw. Bulgarije, Cyprus, Luxemburg, Malta, Roemenië en Slovakije zijn een goed voorbeeld van gesplitste systemen. Denemarken, Letland, Slovenië en Zweden hebben geïntegreerde systemen. Met opvoeders/leerkrachten/(bege)leid(st)ers bedoelen we medewerkers die de verantwoordelijkheid dragen over een groep kinderen of een leidinggevende functie uitoefenen.

In al deze landen zijn er minstens vijf verschillende profielen voor mensen die met jonge kinderen werken.

- *Professional voor jonge kinderen (Letland, Slovenië, Zweden)*

De medewerkers krijgen een hogere pedagogische opleiding om in voorzieningen voor jonge kinderen (vanaf de geboorte tot de schoolplichtige leeftijd) te werken. De verantwoordelijkheid voor deze voorzieningen is doorgaans in handen van het ministerie van Onderwijs.

- *Kleuterleid(st)er/Leraar (Cyprus, Malta)*

De medewerkers zijn pedagogisch opgeleid om met kinderen tussen 3 à 6 jaar te werken. Het gaat om kinderen die nog niet schoolplichtig zijn. Er zijn grote verschillen in de academische kwalificatie. In Cyprus vereisen publieke opvangvoorzieningen een vierjarige universi-

Land	Professionals in een voorziening voor jonge kinderen & basisopleiding/diploma	werkveld & leeftijdsgroep
<i>Gesplitste systemen tussen kinderopvang en school</i>		
<i>Bulgarije</i>	Medewerker kleuter- en lagere school: 4 jaar universiteit (sinds 1996) Diploma: Bachelor Medewerker kleuterschool: 4 jaar universiteit (sinds 1996) Diploma: Bachelor	Kleuterschool; van 3 tot 7 jaar Verplicht voorbereidend jaar voor 6-jarigen Lagere school
	Zorg-/Gezondheidsmedewerker (verpleegkundige = groepsleider) In theorie wordt aan elk centrum een persoon met een universitaire pedagogische opleiding toegewezen (= curriculumspecialist die pedagogische activiteiten plant en begeleidt). In de praktijk worden deze taken door een verpleegkundige uitgevoerd.	Sociale en gezondheidscentra; van 10 maanden tot 3 jaar
<i>Cyprus</i>	Leraar kleuterschool/kleuterleid(st)er (nipiagogi): 4 jaar universiteit Werkt hoofdzakelijk in publieke en gemeentelijke kleuterscholen diploma: bachelor Peuter- of kinderverzorg(st)er (nipiokomi vrefokomi) 2 tot 4 jaar hogeschool – sinds 2007 is dat universitair – of Technological Educational Institutions (TEI) in Griekenland Werkt vooral in private initiatieven. Diploma: Diploma of certificaat van de betrokken school	Kleuterschool (nipiagogi); van 3 jaar tot 5 jaar en 8 maanden Voorbereidende klas (prodimitiki); toetreding vanaf 4 jaar en 8 maanden (ten vroegste) tot 5 jaar en 8 maanden (ten laatste) Kinderdagverblijf (Vrefonipiokomikos sthathmos); van 3 maanden tot 3 jaar Kinderdagverblijf met geïntegreerde kleuterschool; van 3 maanden tot 5 jaar en 8 maanden
<i>Luxemburg</i>	Tot 2008 Leraar kleuteronderwijs: Instituteur de l'éducation préscolaire (4- tot 6-jarigen) 3 jaar hogere opleiding (leerkrachtenopleiding) Sinds 2008 Leraar kleuter- en lagere school 3- tot 12 jarigen 4 jaar universiteit (waarvan een jaar in het buitenland) diploma vanaf 2009: bachelor in Pedagogische Wetenschappen Sociaal pedagogen, Édicateur/édicatrice (= groepsleider): Sinds 2005: 3 jaar hogere opvoedkunde Éducateur gradué (graduaat sociale pedagogie): Sinds 2008: Bachelor in Sociale Wetenschappen Zorg-/Gezondheidsmedewerker(kinderverpleegkundige): Infirmière en pédiatrie (enkel in groepen met kinderen jonger dan 18 maanden) 2 jaar hogere opleiding aan het instituut voor gezondheidswetenschappen	Kleuterschool (éducation préscolaire, Spillschoul); van 4 tot 6 jaar Voorklas (éducation précoce); enkel voor driejarigen Lagere school; van 6 tot 12 jaar Kindercentra (foyers de jours, crèches, maison relais pour enfants), geïntegreerde kindercentra; van 2 maanden tot 12 jaar Open-deur centra; voorzieningen voor gezinsondersteuning
<i>Malta</i>	Medewerker kleuterschool (officiële titel: assistent kleuteronderwijs): 2 jaar hogere beroepsopleiding (na de middelbare school, geen hogeschool) Opleidingsvereisten zijn recent ingevoerd. Het personeel in de kindercentra heeft mogelijk geen enkele opleiding. Sinds 2001: Medewerker Kinderopvang: training op de arbeidsmarkt door de Employment Training Corporation (ETC): 300 uur theoretische en praktische basisopleiding, 500 uur opleiding op de werkplek (kindercentra)	Kleuterschool; van 3 tot 5 jaar Kinderdagverblijf/ kindercentra; van 0 tot 3 jaar
<i>Roemenie</i>	Bepaalde medewerkers hebben dezelfde opleiding als medewerkers in het kleuteronderwijs (zie hoger) Voorschoolse opvoeder: Educatore, sinds 1999: 3 jaar hogere opleiding: lerarenopleiding met specialisatie in de begeleiding van jonge kinderen diploma: bachelor Leraar kleuter- en lagere school: Profesori pentru invatamantul primar si prescolar 3 jaar universiteit diploma: Bachelor Zorg-/gezondheidsmedewerker, assistente de pediatrie (tot 2007): Hogere opleiding (lang traject) met specialisatie gezondheidszorg profesori de educatie timpurie (sinds 2008): 3 jaar universiteit diploma: bachelor	Kleuterschool; van 3 tot 6 jaar (tot 2007: van 3 tot 7 jaar) Kleuterschool; van 3 tot 6 jaar (tot 2007: 3 tot 7 jaar) Lagere school; van 6 tot 10 jaar (tot 2007: 7 tot 11 jaar) Dagopvang; van 4 maanden tot 3 jaar (tot 2007); van 0 tot 3 jaar (sinds 2008)

Peeters, J. De warme professional, begeleid(st)ers kinderopvang construeren professionaliteit. *Gent: Academia Press.*

Dit boek toont aan dat er een brede consensus bestaat bij onderzoekers en beleidsmakers dat gekwalificeerde medewerkers nodig zijn om jonge kinderen de kansen te geven waarop ze recht hebben. Overall in Europa staat het verhogen van de professionaliteit van de medewerkers die met jonge kinderen werken op de politieke agenda. In de meeste West-Europese landen wordt het zorgconcept, dat vertrekt vanuit het louter vervangen van de moeder, verlaten en kinderopvang wordt ingebed in een bredere pedagogische sector waarin de sociale functie en het samen opvoeden met de ouders centraal staat.

Als gevolg van deze ontwikkelingen worden de beroepen voor de jongste kinderen in vele landen radicaal hervormd. Bijzonder boeiend zijn de ervaringen in landen die op zoek gaan naar een democratische profes-

sionaliteit, waarbij praktijkmedewerkers samen met andere stakeholders een nieuwe invulling geven aan hun beroep.

In dit boek wordt aan de hand van video-narratieven in de bijhorende DVD een beeld geschetst van hoe praktijkmedewerkers als 'actors of change' van de zeventig tot en met nu een nieuwe invulling hebben gegeven aan het beroep medewerker kinderopvang. Dit boek toont alvast aan dat het streven van Vlaamse praktijkmedewerkers naar een 'warme' professionaliteit waarbij emotionele betrokkenheid t.a.v. ouders en kinderen centraal staan geen geïsoleerd verschijnsel is. Overall in de geïndustrialiseerde landen wordt door onderzoekers, beleidsmensen en praktijkmedewerkers gewerkt aan deze nieuwe invulling van professionaliteit voor de beroepen van de jongste kinderen.

taire bacheloropleiding. In Malta liggen de eisen veel lager.

- *Leraar kleuter- en lagere school (Bulgarije, Luxemburg, Roemenië)*

De medewerkers zijn opgeleid om les te geven binnen het schoolsysteem. Daarmee bedoelen we: de twee à drie jaar vóór de schoolplicht (kleuterschool) en de lagere school. Studietrajecten zijn sterk afhankelijk van wat de scholen vereisen. In Luxemburg bestaat de vroegere gespecialiseerde opleiding om te werken met jonge, niet-schoolplichtige kinderen, niet meer. De opleiding duurt sinds 2008 sowieso vier jaar.

- *Sociaal Pedagoog (Denemarken, Luxemburg)*

Deze medewerkers krijgen een hogere opleiding in sociaal-pedagogisch werk buiten de school, en dat voor alle leeftijdsgroepen, ook volwassenen. De pedagogen kunnen werken in voorzieningen voor jonge kinderen en andere initiatieven.

- *Zorg-/gezondheidsmedewerker (Bulgarije, Roemenië en Luxemburg – in het laatste geval enkel voor kinderen tot 18 maanden)*

Deze medewerkers werken met kinderen tot drie of vier jaar. Ze hebben ofwel een kindgerichte, medische opleiding genoten (bijvoorbeeld kinderverpleegkundige) of een opleiding als zorg- en gezondheidsmedewerker voor alle leeftijdsgroepen.

Welke professional?

Deze profielen tonen aan dat de beleidsvisies over professionaliteit voor de medewerkers in voorzieningen voor jonge kinderen, sterk verschillen per land. Vaak is het een weerspiegeling van de culturele interpretatie die men aan deze opvangvoorzieningen geeft en aan het belang van de opleiding voor dit werk. In Denemarken benadrukt het geïntegreerde model van de sociaal pedagoog de mix van pedagogisch, sociaal en verzorgend werk voor alle leeftijden. Elders verkiest men een meer gespecialiseerde, leeftijds- en voorzieningsgebonden beroep.

Welke professional? Evolueren we naar een brede en geïntegreerde professionalisering die zorg, leren, pedagogie en opvoeden met elkaar verbindt? Gaat die hand in hand met een 'demo-

cratische professionalisering' die wederzijdse verbondenheid bevordert en die kinderen, hun families en de buurt centraal stelt? Of gaat het curriculum in de richting van een 'technische' professionalisering die zich strikt houdt aan een reeks vooraf vastgelegde doelstellingen? Laten we hopen dat de huidige inspanningen van de Europese ministers van Onderwijs omtrent een professionele opleiding het werken met jonge kinderen, ook deze thema's onder de aandacht zullen brengen.

*Pamela Oberhümer en Inge Schreyer zijn verbonden aan het State Institute of Early Childhood Research in München. Ze werken er mee aan het Seepro-project.
pamela.oberhuemer@ifp.bayern.de & inge.schreyer@ifp.bayern.de*

- 1 WWW.BMBF.DE/PUB/KOMMUNIQUE_EU_HEIDELBERG_EN.PDF
- 2 [SYSTEMS OF EARLY EDUCATION/CARE AND PROFESSIONALISATION IN EUROPE](http://SYSTEMS_OF_EARLY_EDUCATION/CARE_AND_PROFESSIONALISATION_IN_EUROPE)
- 3 WWW.IFP.BAYERN.DE/PROJEKTE/LAUFENDE/INFORMATIIONENSEEPRO-ENGLISH.HTML

Land	Professionals in een voorziening voor jonge kinderen & basisopleiding/diploma	werkveld & leeftijdsgroep
Slovakije	Medewerker kinderopvang (ucitel): 4 jaar hogere secundaire opleiding (lang traject) of opleiding op de werkplek (gebruikelijk) diploma: certificaat van (opgeleide) schoolverlater. Parallele initiatieven sinds 2005: 3 jaar universitaire opleiding in de opvoeding & zorg van en voor jonge kinderen diploma: bachelor ook: specialisatie opvoeding jonge kinderen binnen een onderwijsopleiding (M.A.-niveau)	Kleuterschool; van 2 /3 tot 6 jaar Buitenschoolse opvang; van 6 tot 10 jaar
<i>Gesplitste systemen tussen kinderopvang en school</i>		
Denemarken	Sociaal Pedagoog (paedagog): 3 ^{1/2} jaar opleiding in een gespecialiseerde universiteit diploma: bachelor	Kinderopvang; van 0 tot 3 jaar Kleuterschool; van 3 tot 6 jaar Leeftijdsgespecialiseerde centra; van 0 tot 6 jaar of van 0 tot 10 / 14 jaar Voorschoolse klas; van 6 tot 7 jaar Buitenschoolse opvang; van 0 tot 14 jaar Diverse andere (sociaal-pedagogische) werkomgevingen met kinderen, tieners en volwassenen.
Letland	Professional voor jonge kinderen (Pirmsskolas izglitibas pedagogos): 4 tot 5 jaar hogere pedagogische opleiding sinds 2004: 3 tot 4 jaar universiteit diploma: bachelor	Early childhood centre; van 0 tot 7 jaar Het voorbereidende jaar voor de schoolplicht
Slovenie	Professional voor jonge kinderen (vzgojitelj): 3 jaar universiteit diploma: bachelor	Voorziening voor jonge kinderen; van 1 tot 6 jaar
Zweden	Professional voor jonge kinderen (Lärare): Sinds 2001: 3 jaar universiteit diploma: bachelor	Kleuterschool; van 1 tot 5 jaar Voorbereidende klas; van 6 tot 7 jaar, niet verplicht Lagere school; van 7 tot 8 of tot 11 jaar, afhankelijk van de opleidingskeuze